

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ : “สังสาร — การท่องเที่ยวไป, สังสารวัฏฏ์”

คำว่า **สังสาร** เป็นคำภาษาบาลี มาจากคำว่า ส (พร้อม) + สร ธาตุ ลงอรรธว่า ไป, ท่องเที่ยวไป + ณ ปัจจัย ที่มะ อ ที่ ส เป็น อา จึงสำเร็จรูปเป็น สังสาร (อ่านว่า สัง - สา - ระ) เขียนเป็นไทยว่า **สังสาร** หรือ **สังสาระ** แปลว่า การท่องเที่ยวไป, การท่องเที่ยวไปพร้อม มุ่งหมายถึงความเกิดขึ้นเป็นไปของสภาพธรรมอย่างไม่ขาดสาย ดังข้อความจากสมุทตลวิลาสินี อรรถกถา ที่มณิกาย มหาวรรค มหานิทานสูตร ว่า “**ลำดับแห่งขันธ** (สภาพธรรมที่เกิดดับ) **ธาตุ** (สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งลักษณะของตน) และ**อายตนะ** (สภาพธรรมที่ประชุมกันในขณะที่เกิดเกิดขึ้นรู้อารมณ์) ยังเป็นไปไม่ขาดสาย ท่านกล่าวว่า **สังสาระ**” ถ้ามีคำว่า **วัฏฏ์** หรือ **วัฏฏะ** (วนเวียน) ต่อท้ายด้วย ก็จะเป็น การท่องเที่ยววนเวียนไป ด้วยอำนาจของกิเลส กรรม และวิบาก ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากขณะนี้เลย **สังสาระ หรือ สังสารวัฏฏ์ ก็คือขณะนี้ นั่นเอง**

พระธรรมเทศนาเกี่ยวกับสังสาระ ที่ควรจะได้ศึกษาพิจารณาเพิ่มเติม มีดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สังสาระ** (สังสารวัฏฏ์) นี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน น้ำนมมารดาที่พวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมาอยู่โดยกาลนานนี้ดื่มแล้วกับน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ อย่างไหนจะมากกว่ากัน?

ภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ย่อมทราบตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว **น้ำนมมารดาที่พวกข้าพระองค์ผู้ท่องเที่ยวไปมาอยู่โดยกาลนานนี้ดื่มนั้นแหละ มากกว่า, น้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย.**

พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถูกละ ๆ พวกเธอทราบธรรมที่เราแสดงแล้วอย่างนี้ ถูกแล้ว น้ำนมมารดาที่พวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมาอยู่โดยกาลนาน ดื่มนั้นแหละมากกว่า, น้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ไม่มากกว่าเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า สังสาระนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ก็ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียว เพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนัด พอเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้.

(จาก ... พระสูตรคันทิฎฐก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค จีรสสูตร)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สังสาระ (สังสารวัฏฏ์) นี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ สัตว์ที่ไม่เคยเป็นมารดาโดยกาลนานนี้ มิใช่หาได้ง่ายเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะว่าสังสาระนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อเหล่าสัตว์ผู้มีวิขาเป็นที่ทางกัน มีค้นหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ที่สุดเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอได้เสวยทุกข์ ความเผ็ดร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฏิปัตติที่เป็นปฏาปชาตตลอดกาลนาน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุเพียงเท่านี้ พอทีเดียว เพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจะคลายกำหนัด พอเพื่อจะหลุดพ้น ดังนี้”

(จาก ... พระสูตรคันทิฎฐก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค มาตุสูตร)

สิ่งที่จริง ๆ เป็นธรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมตลอด ๔๕ พรรษา เพื่อให้พุทธบริษัทมีความเข้าใจถูก เห็นถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงว่า เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน, ธรรมในชีวิตประจำวัน ไม่พ้นไปจากจิต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์) เจตสิก (สภาพธรรมที่เกิดร่วมกับจิต) และ รูป (สภาพธรรมที่ไม่รู้อะไรเลย) ซึ่งเกิดดับสืบต่ออย่างไม่ขาดสาย เป็นอย่างนี้มานานแสนนานนับชาติไม่ถ้วน จนกระทั่งถึงปัจจุบันชาตินี้ และจะดำเนินต่อไปด้วย นี่คือ สังสาระ หรือ สังสารวัฏฏ์

คำว่า สังสาระ หรือสังสารวัฏฏ์ ในอรรถกถาท่านได้แสดงไว้ว่า “ลำดับแห่งจันท์ ชาติ และอายตนะยังเป็นไปอย่างไม่ขาดสาย ชื่อว่า สังสาระ” หมายถึง การท่องเที่ยวไป กล่าวคือท่องเที่ยวไปจากภพหนึ่งไปสู่อีกภพหนึ่ง หรือแม้กระทั่งจากจิตขณะหนึ่งไปสู่จิตอีกขณะหนึ่ง ก็กล่าวได้ว่าเป็นสังสาระเช่นเดียวกัน ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ไม่พ้นไปจากสภาพธรรมที่มีจริง คือ นามธรรมและรูปธรรมในขณะนี้เลย

ทราบใดที่ยังมีวิชา ความไม่รู้ อีกทั้งยังมีตัณหา ความติดข้อง ยินดีพอใจเป็นเครื่องผูกไว้ จึงยังมีการเกิดอยู่รำไป ท่องเที่ยววนเวียนไป จากภพหนึ่งไปสู่อีกภพหนึ่ง เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิด อย่างไม่มีวันจบสิ้น ที่สุดของสังสารวัฏฏ์ย่อมไม่ปรากฏ ซึ่งแต่ละบุคคลก็ได้เกิดมาแล้วนับชาติไม่ถ้วน เคยเป็นมาแล้วทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นพระราชา คนมั่งมี คนขัดสนเจ็บใจ คนมีความสุข เป็นสัตว์นรก เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เป็นเปรต เป็นต้น แต่เมื่อในชาตินี้ก็ได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วด้วยผลของกุศลกรรม ซึ่งเป็นการได้ที่ได้แสนยาก เมื่อมีโอกาสได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจ สภาพธรรมไปทีละเล็กทีละน้อย อีกทั้งไม่ประมาทในการเจริญกุศลประการต่าง ๆ เพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ทำชีวิตให้มีค่าเป็นอย่างยิ่ง **เพราะก็มีแต่กุศลธรรมเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งได้จริง ๆ** เป็นเสบียงอย่างดีที่สะสมไปในการเดินทางในสังสารวัฏฏ์ จนกว่าปัญญาจะเจริญขึ้นคมกล้าขึ้นสามารถจะดับกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้น เป็นผู้สิ้นทุกข์โดยประการทั้งปวง ไม่ต้องมีการเกิด ไม่ต้องเดินทางไกลในสังสารวัฏฏ์อีกต่อไป ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาวไกลแสนไกลมาก แต่ก็สามารถเริ่มสะสมความเข้าใจถูกเห็นถูก จากการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมได้ตั้งแต่นี้ สิ่งที่ดีไม่ได้เลยคือการ **“มีชีวิตอยู่เพื่ออบรมเจริญปัญญาต่อไป เพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง จนกว่ากิเลสทั้งปวงจะถูกดับหมดสิ้นไป”**.

[ชมรมบ้านร่มมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com , โทร . ๐๘๕- ๖๒๑๗๑๐๖]